

NYA SLUSSEN

en värdemätare för stenbranschen

Hällar, murar, smågatsten och kajsten – mängder av svensk granit kommer att gå åt vid bygget av Nya Slussen, som ska stå klar 2025 om allt går som beräknat.

Bilden visar Stockholms stads vision av Nya Slussen, sedd från Södermalm ner mot Gamla stan.

Nya Slussen innebär en av de största beställningarna av svensk natursten på senare år, i både volym och stensorter. En stor knäckfråga är hällarnas tjocklek.

– Det går att minska på dimensionerna och hålla en måttlig tjocklek. Med rätt underarbete från början slipper man överdimensionera i onödan, säger Kurt Johansson, professor vid institutionen för landskapsarkitektur vid SLU Alnarp och specialist på natursten. **TEXT PETER WILLEBRAND**

När Nya Slussen står färdig – enligt beräkningarna 2025 – kommer svensk granit att vara ett av de mest självklara valen av material som knyter an till historien.

Nyproducerad smågatsten, kajsten, murar och hållar i olika ytbearbetningar ska knyta platsen till hundratals år av tradition. Utgrävningar har visat att området var stenbelagt långt tidigare än vad man tidigare anat, och materialet har återbrukats vid varje tillfälle då Slussen genomgått en större förändring.

De moderna stenarbetena ska fungera som tidsmarkörer. När till exempel nya stödmurar anläggs på Gamla stan- och Södermalmsidorna får respektive plats styra utformningen

I Gamla stan får murarna ett rustikt uttryck som knyter an till den historiska miljön, medan de på Söder får ett slätt, ljusst uttryck. Dessutom lutas murarna på Södersidan 5-10 procent för att förstärka känslan av att de är element som tillhör marken.

Vid Slusskajen tas höjdskillnaden mellan kaj och gata upp med sittbara gradångsteg av granit, kompletterade med trappor i gångstråken.

Hos byggherren Skanska är man förtegen om upphandlingarna. Men allt tyder på att man kan vänta sig en relativt stor variation av svensk granit som speglar branschens sammansättning.

Det är heller ingen tvekan om att det här blir den största beställningen av svensk natursten på mycket länge. Det förs många samtal med leverantörerna där man bland annat vill förvissa sig om att de kan säkra behovet som sträcker sig flera år framåt.

Huvudstråken för gång och cykel beläggs med granithållar och betong. När det gäller hållarna pågår diskussioner om vilken tjocklek som är tillräcklig. Det är stora ytor som ska beläggas och skattebetalarnas medel ska användas så effektivt som möjligt.

Kurt Johansson, professor i landskapsutveckling vid SLU Alnarp och specialist på natursten, anser att många överskattar tjockleken betydelse för hållfastheten. Han hänvisar bland annat till Vinnova-projektet *Grågröna systemlösningar för hållbara städer och klimatsäkra*

”Det är ingen tvekan om att det här blir den största beställningen av svensk natursten på mycket länge. Vi för många samtal.”

systemlösningar för urbana ytor som genomfördes för ett par år sedan.

– Väljer man 120 i stället för 80 millimeter tar man förstås en mindre risk. Samtidigt visar våra studier att det skulle fungera med 80 vid gång- och cykeltrafik i kombination med viss lätt biltrafik. Det är riskfritt att använda de kalkylerade dimensionerna om man följer anvisningarna för övriga delar av överbyggnaden, som bland annat gäller bärlager och förstärkningslager, säger han.

Han understryker även behovet av noggrannhet och kontroll, där finns ”miljoner att hämta”.

– Det är viktigt att ta hänsyn till och beskriva hållarnas geometri. Hållfastheten påverkas av förhållandet mellan längd och bredd.

Enligt Johansson är även nuvarande beräkningsformel, som anger tjockleken 80 millimeter, något överdimensionerad.

– Vi tittar på detta för att komma fram med säkrare kalkylformler, säger han.

Slussen är ett projekt som drar till sig stor uppmärksamhet. Många stockholmare är engagerade och kommer garanterat även att ha starka åsikter om valet av sten – oavsett tjocklek på hållarna. ■

Vision av Nya Slussen på Södermalmssidan, med Katarinahissen till vänster och Gamla stan till höger.

ILLUSTRATION: STOCKHOLMS STAD

Vy från terrasserna på Södermalm. Med femdubblad kapacitet att släppa ut vatten från Mälaren till Saltsjön minskas risken för översvämningar. Det säkrar vattentillgången för cirka två miljoner människor som får sitt dricksvatten från Mälaren.

ILLUSTRATION: STOCKHOLMS STAD

GAMMAL STEN BLIR KONST

Konstnären Per Mårtensson har av Stockholm konst fått uppdraget att utvärdera hur det gamla byggmaterialet från Slussen kan återanvändas i ett konstprojekt vid Södermalmstorg. Han har bland annat studerat hur gammal kullersten, kajsten och järnföremål kan återknyta till det förflutna.

– Jag har gjort ett slags förberedande historisk undersökning, men det kommer att dröja innan arbetet med själva utsmyckningen kan påbörjas. Alla detaljer för platsens utformning är ju heller inte riktigt klara, säger Per Mårtensson.

Han är själv målare och har tidigare inte arbetat med sten som material.

– Jag tror att min erfarenhet av att arbeta med en historisk komplexitet är viktigast för det här projektet, inte materialet i sig. Det som är slående för den större diskussionen om Slussens framtid är platsens historiska betydelse för Stockholm genom århundradena, inte minst som handelsplats.

Per Mårtensson ska de kommande åren fördjupa sig i sten som material.

– Jag räknar att med besöka både stenbrott och stenhuggerier, säger han.

– Rent geologiskt är ju också Slussen en del av en rullstensås där man har använt och återanvänt materialet på plats för att bland annat bygga vallgravar. Man har tagit vara på materialet genom hela historien. ■

MEN RYTTARKUNGEN DÅ?

Vid den förra omvandlingen av Slussen, 1931–35, flyttades statyn av Karl XIV Johan. Den ursprungliga sockeln av Carraramarmor byttes ut och ersattes av en sockel i granit. I dag är den i så dåligt skick att bara delar av beklädnadsstenen kommer att återanvändas vid restaureringen. För tillfället är statyn bortforslad, men kungen kommer tillbaka, troligen till en plats vid Slusskajen.